

UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA FILOZOFICKÁ

ZÁVĚREČNÁ PRÁCE

2021

Anna Šenfildrová

Univerzita Pardubice

Fakulta Filozofická

Příčiny nekázně mládeže v období nastupující puberty

Anna Šenfeldrová

Závěrečná práce
2021

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

ZADÁNÍ

tématu závěrečné písemné práce doplňujícího pedagogického studia

Jméno a příjmení studenta: Anna Šenfildrová
titul: Bc. název absolvované VŠ: Univerzita Pardubice
rok ukončení VŠ : 2021 rok zahájení DPS: 2019

Práce je svým obsahem zaměřena převážně do oblasti: **psychologie, pedagogika, obecná didaktika, oborová didaktika, metodologie, sociologie.**

Téma práce: Příčiny nekázně mládeže v období nastupující puberty

Obsah práce:

Závěrečná práce bude pojednávat o příčinách nekázně mládeže v období nastupující puberty z pohledu rodičů. Práce bude rozdělena na dvě části, a to na část teoretickou a praktickou. Teoretická část bude pojednávat o obecných charakteristikách nekázně mládeže.

Praktická část bude tvořena kvalitativním výzkumem za pomoci metody polostrukturovaného rozhovoru s rodiči, jejichž děti navštěvují druhý stupeň základní školy. Výzkum se bude zabývat názory a zkušenostmi rodičů s vytvářením měnícího se vztahu k potomkům v pubertě.

Základní literatura dle ISO 690:

- 1) SKOŘEPA, Miloslav. *Puberta*. 3. přeprac.a rozš. vyd. V Praze: Dědictví Komenského, 1940. Pedagogické aktuality (SPN).
- 2) HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.
- 3) VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychologie problémového dítěte školního věku*. V Praze: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-488-8.

Termín odevzdání práce: 15. dubna 2021, ZZ květen 2021

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc. Podpis vedoucího

Prohlašuji, že jsem se seznámil(a) se zásadami pro vypracování závěrečné písemné práce v rámci DPS.

v Pardubicích dne: 15.4.2020

Podpis studující(ho): Anna Šenfildrová

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne: 30.4. 2021

Anna Šenfildrová

Poděkování:

Na tomto místě bych v první řadě ráda poděkovala Prof. PhDr. Rýdlovi, CSc. za jeho odborný dohled a vedení mé závěrečné práce, za jeho cenné rady a věnovaný čas.

Dále bych chtěla poděkovat všem informantům výzkumu za ochotu, cenné informace a za čas strávený při rozhovorech.

ANOTACE

Závěrečná práce bude pojednávat o příčinách nekázně mládeže v období nastupující puberty z pohledu rodičů. Práce bude rozdělena na dvě části, a to na část teoretickou a praktickou. Teoretická část bude pojednávat o obecných charakteristikách nekázně mládeže.

Praktická část bude tvořena kvalitativním výzkumem za pomoci metody polostrukturovaného rozhovoru s rodiči, jejichž děti navštěvují druhý stupeň základní školy. Výzkum se bude zabývat názory a zkušenostmi rodičů s vytvářením měnícího se vztahu k potomkům v pubertě.

TITLE

Causes of indiscipline in the period of incoming puberty

ANNOTATION

My final work will discuss about the cause of indiscipline of youth during the beginning of their puberty through their parents' eyes. Work will consist of two parts, one theoretical and one practical.

First part will contain survey of quality with the help of the half-structured conversation with parents, whose children are visiting second stage of primary school.

Survey will deal with the opinions and experiences of parents and creation of changing relationship to their pubescental children.

KEY WORDS

Discipline, indiscipline, puberty, changing relationships, parents, adolescents

Obsah

Úvod.....	8
1 TEORETICKÁ ČÁST	10
1.1 Starší školní věk.....	10
1.2 Pojem puberta	10
1.3 Období puberty dítěte v měnícím se vztahu k rodičům a škole.....	11
2 Charakteristické znaky vztahů – dospívající x rodiče.....	13
2.1 Základní pravidla komunikace s dospívajícími	13
2.2 Kázeň	14
2.2.1 Cíle kázně	15
2.3 Nekázeň	15
2.4 Hlavní příčiny nekázně z hlediska žáka.....	16
3 Tresty a odměny	19
3.1 Tresty	19
3.2 Odměny	20
3.2.1 Rizika odměn.....	21
4 Poruchy chování	22
4.1 Projevy problémového a poruchového chování	22
4.2 „Rizikové děti“ v oblasti vývoje.....	24
5 PRAKTICKÁ ČÁST	26
5.1 Cíl výzkumu	26
5.2 Metodologie.....	26
5.3 Výběr výzkumného vzorku	27
5.4 Metoda sběru dat	27
5.5 Průběh získávání dat.....	28
6 METODA ZPRACOVÁNÍ DAT	29
7 SHRNU TÍ VÝZKUMU	37
ZÁVĚR.....	39
POUŽITÉ ZDROJE	40
Přílohy	43

Úvod

Tato závěrečná práce se zabývá tématem měnícího se vztahu mezi rodiči a dospívajícími. Toto téma je aktuální a velmi často diskutované, jsou také nějaké vztyčné body, kterých se rodiče ve výchově svých dětí mohou držet. Stejně je však ovládají jejich předešlé zkušenosti z vlastního období dospívání. Buď si převezmou nějaké prvky výchovy, které na nich uplatňovali jejich rodiče nebo jim tato výchova nevyhovovala a budou se jim tedy vyhýbat. Je to velice specifické, jelikož každé dítě je jiné každé má své jedinečnosti, různé povahové charakteristiky a jiný temperament. Těžko soudit a hodnotit, co jaký rodič dělá ve výchově špatně, protože má na výchovu dětí každý rodič jiný názor. Vůbec v této moderní, uspěchané době bude čím dál tím těžší najít tu správnou cestu ke konsensu mezi rodiči a dětmi to z toho důvodu, že děti budou nabývat dojmu, že jejich rodiče vůbec nerozumí smyslu a důležitosti například sociálních sítí v jejich životech. Pozornost bude zaměřena také na příčiny nekázně mládeže v období nastupující puberty.

Charakteristické pro období adolescence je v první řadě uvolňující se vazba vůči rodičům, děti se osamostatňují a tyto faktory jsou nezbytné pro jejich další rozvoj. V období dospívání se významně mění vztahy s lidmi, především vztahy k dospělým a mnohdy i ostatním členům rodiny. Až na konci pozdní adolescence dochází opět k urovnání vztahů v rodině dospívajícího.

Ale v tomto vývojovém období adolescent spíše holduje vztahům a interakci s vrstevnickou skupinou a jejími členy, navazuje kamarádské i partnerské vztahy, což je důležité pro získání jistoty, kterou v tomto období rodina nezastoupí v takové míře. Právě tyto vztahy jedince připravují na budoucí potencionální rodičovský a manželský život. (Langmeier a Krejčířová, 2006).

Práce je systematicky rozdělena na dvě části, teoretickou a praktickou. V teoretické části jsou vysvětleny hlavní pojmy spojené s tímto tématem jako například starší školní věk, pojem puberta, období puberty dítěte v měnícím se vztahu k rodičům a škole, dále také problematikou kázně a nekázně, popsáním odměn a trestů. Poté charakteristickými znaky vztahů – dospívající x rodiče a správnou komunikací s dětmi v období dospívání. Dále jsou v teoretické části práce zmíněny hlavní příčiny nekázně z hlediska dítěte a jsou popsány projevy problémového a poruchového chování.

Praktická část závěrečné práce je provedena pomocí kvalitativního výzkumu, pro sběr dat byla zvolena metoda rozhovoru. Výzkumným nástrojem je polostrukturovaný rozhovor,

který je vhodný, jelikož jsem, mohla s informanty probírat témata, na které jsem měla připravené otázky, a navíc jsem se mohla doptávat v případě, že mě něco zajímalo nebo jsem nějaké informace potřebovala uvést na „pravou míru“. Informanti ve výzkumu jsou rodiče, kteří vychovávají dítě v období dospívání. Cílem práce je zjistit *„jaké mají rodiče názory a zkušenosti s vytvářením měnícího se vztahu k potomkům v pubertě“*. Dále se práce věnuje tomu, jaké jsou příčiny nekázně z pohledu rodičů a jak se rodiče vyrovnávali s tímto nelehkým vývojovým obdobím v dospívání svého dítěte.

1 TEORETICKÁ ČÁST

1.1 Starší školní věk

Toto vývojové období je pro tuto závěrečnou práci nejvýznačnější, jelikož se zabývá vývojem, kterým prochází děti během povinné školní docházky, apriori na druhém stupni základní školy. Hovoříme o období, v němž se děje hodně význačných změn a je velice významné a dá se říci, že je klíčové pro budoucí život jedince i z hlediska časového rozmezí ve kterém se jedinec nachází po dobu docházky na druhý stupeň základní školy. Jedinec se v tomto období mění v mnoha oblastech, konkrétně změny probíhají na třech úrovních, tělesné, myšlenkové a emocionální, kdy se po této proměně dítě stává mladým dospělým jedincem. Pro toto vývojové období můžeme v literatuře najít tři různá označení, každý z autorů upřednostňuje jiné označení. Prvním z nich je starší školní věk, dalším a nejčastějším pojmem je puberta či pubescence a posledním a asi nejvíce protichůdným je adolescence. Dalším problémem, na který můžeme narazit nastává u časového vymezení, kde autoři u tohoto vývojového období uvádějí různé spodní a horní hranice věku vymezující starší školní věk, ovšem neliší se význačně. V této práci budeme pracovat nejčastěji s pojmem puberta. Takže bude příhodné si tento pojem přiblížit.

1.2 Pojem puberta

Dle Skořepy (1940), vychází pojem puberta z latinského slova „pubertas“ jiným označením také dospělost. Slovem pubesco označujeme dospívání, čímž se vyznačuje období života, kdy se po vývojové stránce chlapci pozvolna mění v muže a dívky v ženy. Puberta je jedním z nejdůležitějších fází tohoto procesu, zde se odehrávají změny na dvou úrovních, tělesné tedy somatické a duševní tedy psychické.

Vývojové změny v pubertě mohou nést zvýšené riziko v souvislosti se všemi možnými problémy. Za příčinu můžeme považovat fakt, že typickým znakem dospívání je citová labilita a změna v emočním prožívání probíhající v pubertě. Může se projevit zvýšenou impulsivitou a nedostatkem ovládnutí. Takové projevy chování mohou být pro některé pedagogy nepříjemné

a reaktivně se může projevit zhoršení celkového hodnocení žáka. Pedagog si je vědom, že v pubertálním věku jsou jedinci běžně emočně rozladěni, ale tyto projevy chování spojené s tímto obdobím je obtěžuje natolik, že se nedokáže ubránit tomuto specifickému odmítavému chování. Často se můžeme setkat s emočními výkyvy, které se projevují kolísáním aktivační úrovně. Z intenzivní aktivity se rázem stává apatie a nechut' k jakékoliv činnosti, toto prožívání je doprovázeno zhoršeným prospěchem v důsledku fáze útlumu, v němž žák nic nedělá a nesnaží se. Pubescent často zkratkovitě vyvodí závěry například z jedné špatné známky nebo nepohodnutím s pedagogem usoudí, že škola nemá smysl. (Vágnerová, 1997)

1.3 Období puberty dítěte v měnícím se vztahu k rodičům a škole

V období dospívání si rodina udržuje stále důležité postavení, avšak dochází k měnícím se vztahům dítěte k rodičům. Konkrétně se již dospívající chtějí zbavit jakési omezující kontroly ze strany rodičů a mají touhu rozhodovat o sobě sami. Cítí se omezováni a chtějí dosáhnout větší volnosti, ale je nutná realizace emoční a materiální opory. Rodina ztrácí své postavení v socializačním kontextu, jelikož zde přebírá vyšší postavení vrstevnická skupina působící na jedince, tato skupina se mu stává zdrojem sociální a emoční opory. Toto je velice důležité období v životě mládeže, jelikož se v dané skupině vrstevníků budují symetrické vztahy přátelství a prvních lásek. Parta má svého vůdce, kterého všichni respektují a tvoří se v ní systematické vztahy. (Vágnerová, 2012)

Přechodem na druhý stupeň základní školy se začíná vztah ke škole výrazně odlišovat, jelikož u dětí dochází k uvědomění, že aktuální úspěšnost ve známkování má vliv na budoucí vzdělávání. Smysl výuky a její obsah jsou v tomto vývojovém období pro pubescenty více předmětem přemýšlení, kterou zvládnou i kriticky hodnotit. Ovšem pokud je pro žáka učení nejasné a zdá se mu bezúčelné, jsou častěji vyvolávány jakési obranné reakce ve smyslu vytěsnění problému či ignorování. Když mají děti přijatelné výsledky mohou dosáhnout bezproblémového vztahu s rodiči. I když u dětí v pubertě je velice pravděpodobné odmítání formálních autorit, kam spadají právě i rodiče, zároveň zde panuje i potřeba mít imponující vzor, jako formu jistoty. Časté spory s autoritou, její odmítání, toto jsou typické znaky u dospívání. Dospělým autoritám nepřiznají dospívající jen tak, pouze tehdy, když jsou sami přesvědčeni o tom, že si ji zaslouží. Pubescenti obvykle začínají projevovat výrazný nezájem o výuku a prospěch, ztrácí také autoritu k učiteli. Začíná se zde projevovat potřeba respektu a akceptování ze strany pubescenta, chce být spíše brán jako rovnocenný partner. Sám chce stát

autoritou, proto na tu opravdovou útočí a pokud zvládne úspěšně oponovat, nabývá pocitu jistoty, jaksi se dokáže této autoritě vyrovnat. (Vágnerová, 2012)

Z výše zmíněných slov je zřejmé, že v komunikaci mezi rodiči a pubescenty jsou velké propasti, nerozumí si, neposlouchají, zvyšuje se napětí. Může dojít i k úplnému přerušení komunikace mezi pubescentem a rodičem, protože mají pocit, že by jim rodiče stejně neporozuměli, vymezují se vůči autoritě.

Charakteristickým znakem období adolescence je především uvolnění vazeb od rodičů, což je přímo nezbytné pro další rozvoj, protože dochází k osamostatňování. V období pubescence se vztahy s lidmi výrazně mění, především vztahy k dospělým a členům rodiny, vůči kterým se adolescent výrazně vymezuje. Na konci období pozdní adolescence dochází opět ke stabilizaci vztahů v rodině. Adolescent se ale identifikuje spíše ve vztahu s jeho vrstevníky, navazuje přátelské i partnerské svazky, které se v období pozdní adolescence jeví jako nejdůležitější, protože saturují potřebu jistoty, kterou rodina již v takové míře neuspokojuje. 23 Tyto vztahy tak jedince připravují i na budoucí manželský a rodičovský život (Langmeier a Krejčířová, 2006).

2 Charakteristické znaky vztahů – dospívající x rodiče

Vztah dospívajících k matce – bývá specifický tím, že ratolest odmítá péči, nadměrné hlídání a věčné kázání i když je pro dospívající matka pořád zdrojem sociální opory a nejvýznamnější osobou. Vztah matky s dcerou může být v období dospívání ohrožen tím, že dcera je důraznější ve svých kvalitách například tím, že se výrazněji líčí nebo vyzývavě obléká, proto zde může dojít k jakési rivalitě a matka se snaží tuto realitu potlačit. Naopak vztah matky se synem je mnohem méně kritický, tudíž syn dosáhne snáze větší svobody. V tomto období syn matku hájí a chrání, jelikož se projevuje jeho mužská dominance.

Vztah dospívajících k otci – se liší tím, že se dospívající od otce více v tomto období distancují, na rozdíl od matky. U vztahu mezi synem a otcem může nastat problém, když otec nechápe, že se syn potřebuje vůči němu vymezit. Syn se postupně osamostatňuje a stačí mu jistota, že se na otce kdykoli případně může spolehnout. Vztah mezi otcem a dcerou je v tomto vývojovém období brán s větším odstupem. Dcera jim mnohdy může připadat atraktivní, tudíž si drží odstup, brání se bližšímu kontaktu. Může se zde projevit i jistá žárlivost vůči ctitelům dcery. (Vágnerová, 2012)

V pubescentním období se projevuje tendence experimentovat. Toto experimentování většinou probíhá v utajení před rodiči a může být pod vlivem nátlaku vrstevnické skupiny. Například prohřešek, kterého se dopustí větší část dospívajících v podobě první zkušenosti s alkoholem či kouřením. A vzhledem k tomu, že rodiče mají za děti zodpovědnost je pro ně těžké tyto prohřešky brát s nadhledem a klidem a svým jednáním proti sobě mladistvého „nepoštvat“. (Vaníčková, 2004).

2.1 Základní pravidla komunikace s dospívajícími

Jak správně komunikovat, aby nás dospívající poslouchali? Na tuto otázku odpovídají ve své knize Faber a Mazlish (2012) následovně:

- Vžít se do pocitů – v tom smyslu, že nebudeme zlehčovat danou situaci a budeme se snažit vcítit do pocitu adolescenta. Nebudeme ignorovat tyto pocity, pokusíme se potvrdit je například povzdechnutím nebo jejich potvrzením. Než abychom obhajovali vlastní mínění, budeme se snažit názor a pohled na věc, jak ji vidí dospívající.

- Než abychom přikazovali – popisujeme problém, řekneme jak to cítíme, namísto obviňování předat informace, nabídnout možnou alternativu, nedávat přednášky spíše se omezit na jedno výstižné slovo.
- Netrestat či potrestat – opětovné sdělování informací, přednést očekávání, ukázat cestu k nápravě
- Společné úsilí – pobídnout pubescenta, aby vyjádřil svůj názor a říci jak to vidíme my, společně zauvažovat o daném problému a seskupit návrhy a snažit se je realizovat.

2.2 Kázeň

U starších generací se můžeme setkat s názorem „Ta dnešní mládež je tak moc nevychovaná, to dřív byly děti mnohem více vychované. “Tato myšlenka je zapříčiněna tím, že lidé si dřívější dobu a tehdejší výchovu dětí idealizují.

Nejprve si rozebereme kázeň v obecné rovině, jaký má význam pro jedince v jeho běžném životě. Na této úrovni je kázeň neúprosně propojena s normami spíše je jimi podmíněna.

Normy chování jsou brány jako základní pilíře, o které se kázeň a její dodržování opírá. Normy jako takové jsou obecně přijatelné nebo závazné standardy chování, díky tomuto faktu je kázeň velice úzce spjata s teorií morálky, jelikož právě díky normám jsou spjaty dohromady. Kázeň je tedy vědomé dodržování daných norem chování. Slyšíme slovo vědomé a toto je důležité v tom smyslu, že pokud chceme trestat porušení normy, musí být vzniklé jednání působeno vědomě v tom smyslu, že jedinec musí chápat a rozumět vzorci chování, který je od něj očekáván. (Bendl, 2004)

V pedagogickém smýšlení je kázeň vnímána pokaždé jinak. Jednak jako jeden z cílů řádné výchovy, také může být chápána jako prostředek k dosažení určitých cílů. Na druhé straně můžeme kázeň považovat za nepřijatelný prostředek který ničí potřebu učení na základě vnitřní motivace, dále pak může potlačovat individualitu žáka. Ve školském prostředí se žáci řídí podle dvou normativních regulí pro dodržování kázně. A to na základě slovních pokynů vedení školy, učitelů a školního řádu.

2.2.1 Cíle kázně

Důležitost kázně je v dnešní době vnímána jako velký důraz na sebeovládání, sebevýchovu, sebekázeň, zodpovědnosti za svůj život a chování. Oproti dřívějším dobám dochází tedy k posunu, což pramení ze znovu nabyté ekonomické a politické svobody. Díky tomu, že lidé pochopili, že nelze přenášet zodpovědnost za svůj život a chování na jinou osobu, než na sebe. Což znamená, že nemůžeme nikoho obviňovat za své neúspěchy. Dnes se na rozdíl od dřívějšího pojetí kázně, jako prostředku omezování svobody dítěte, chápe tento pojem jako prostředek k ovládnutí sebe sama. (Bendl, 2005)

2.3 Nekázeň

Nekázeň je také charakterizována jako hrubé nerespektování a celkovém nedodržování pokynů pedagogů či rodičů. Toto nepatřičné chování může dělat problémy i samotnému dítěti, kdy jde o pocit nejistoty, strachu či úzkosti. Jestliže učitel projeví nedostatek empatického přístupu k dítěti s poruchou chování může nastat, že si učitel jeho negativní reakce zafixuje, a v případě jakéhokoliv přestupku bude uvažovat právě o něm. Na základě toho, tak bude mít dítě pocit, že se takové jednání od něj očekává. Neposlušnost pak může přejít v negativismus nebo dokonce vzdorovitost. Výchova ke kázni se může často projevat agresivním chováním žáka a konečným důsledkem nekázně může být nedostatečná motivace žáka. Nekázeň může také pramenit z nedostatků v rodinné výchově. (Müller, 2001)

Příčinami nekázně jsou ze širokého pohledu jevy, které se dají rozdělit na faktory biologické, sociální a situační.

- *Biologické příčiny nekázně*, jsou charakterizovány jako nedostatky a odchylky ve stavbě a funkci nervové soustavy žáka, které jsou vrozené nebo vzniklé úrazem.
- *Faktory sociální*, jako jsou vliv výchovného působení v rodinném prostředí, celková skupinová dynamika třídy, vliv party, široké komunity a obsah médií.
- *Situační faktory*, které ovlivňují kázeň můžeme vymežit na: okamžitou atmosféru třídy, bezprostřední předcházející událost nebo také nudný výklad učitele, který omezuje soustředění žáků.
- *Dalšími faktory*, které se podílejí na tvoření úrovně kázně jsou konkrétně na příklad nedostatečnost rodinné výchovy, nevhodně vedené vyučování učitelem, ladění osobnosti učitele a jeho chování, poruchy chování a poruchy učení u žáků, únava, násilí

prezentované v médiích a počítačových hrách, žáci nechtějí akceptovat pravidla, komunikace mezi žáky a učitelem je nefungující. (Bendl, 2008).

2.4 Hlavní příčiny nekázně z hlediska žáka

Příčiny nekázně u dětí můžeme dělit na dvě úrovně na vnitřní, u kterých dominuje především biologická stránka a vnější, kde účinkují prvky prostředí.

Hlavními příčinami nekázně z hlediska dítěte jsou:

1. Poměrně znatelně větší dávka agresivity vrozené u některých dětí se může projevat až jako deviantní chování. Do jisté míry agresivita souvisí s vrozeným temperamentem dítěte, takové děti mají větší sklony k agresi a jsou více reaktivní, dá se tedy říci, že jsou častěji u zrodu konfliktu než ostatní děti. V případě podílení se na vzniku konfliktu či nekázně nás zajímají spíše ty negativní projevy deviantního chování, a to z pohledu příčiny. Dítě v takovém případě vyrušuje, lze chodit za školu. Zde je nutné přijít na důvod proč dítě takto jedná a poté tyto jevy odstranit, popřípadě alespoň omezit.
2. Poruchy chování, ADHD. Klasická onemocnění, jako jsou chřipka nebo angína hrají také svou roli, jelikož únava, ospalost a bolesti výrazně snižují koncentraci jedince a poté vyvolávají podrážděnost či přecitlivělost na jinak normální situace.
3. Výživové problémy, posílání žáků do školy bez nasnídání, bez přípravy svačiny či nedostatek prostředků na jejich zakoupení, to samé platí u nedostatku tekutin. Tyto všechny aspekty žáka oslabují, unavují a zvyšují jeho dráždivost.
4. Nedostatečné výchovné působení v rodině. Nejčastěji je zapříčiněná prožíváním dítěte ve stavu, kdy jeho rodiče procházejí rozvodem nebo žijící v nefunkčních rodinách. Dále pak, když rodina neplní své primární funkce, jsou nuceny žít v neharmonickém prostředí. Z této nespokojenosti a špatného vzoru pramenící z rodinných kruhů si přenášejí tyto negace do svého chování ve škole. Dalším možným problémem je omezená či dokonce mizivá komunikace ze strany rodičů, toto se týká především rodičům orientovaným na práci, respektive budující kariéru.
5. Životní prostředí, které tvoří nejen bezprostřední okolí dítěte, městské prostředí, ale i podmínky fyzikální, které vytvářejí prostor pro život ovlivňující agresi dětí. Změny chování může u dětí ovlivňovat teplo, chlad a změny atmosférického tlaku.

6. Společnost a nekázeň, která v ní pramení. Hodnoty, postoje, návyky, jež v žákovi vytváří společnost, si žák jistým způsobem osvojuje a přináší je do prostředí školního.
7. Mediálního násilí a jeho vliv na mládež, největší škody přináší hlavně v mladším školním věku a ovlivňuje tak vývoj jedince. V současné době jde o násilí zprostředkované internetem, televizí, filmem a primárně počítačovými hrami. Násilí v médiích vzbuzuje v dětech touhu napodobovat, může pěstovat přecitlivělost a úzkostlivost jedince. Presentování takového agresivního chování otupuje citlivost jedince, zeslabuje lidský soucit a zvyšuje toleranci k agresivitě druhých.
8. Přetíženost dětí v oblasti školní, ale i mimoškolní. Nároky na žáky se spolu s rozvojem a nárůstem informací zvyšují. Jak je známo někteří rodiče mají potřebu dohánět na svých dětech to, co jim nebylo v období dospívání dopřáno nebo to, co si sami vždy přáli, ale nedokázali to, tudíž přes své ratolesti realizují vlastní nenaplněné ambice.
9. Delší nebo špatná adaptace dítěte na školní prostředí, ať už jde o přechod ze školy mateřské na základní školu či při přechodu ze školy základní na školu střední. U školy střední je velice důležité vybrat správně i když je pochopitelné, že děti v tomto věku ještě nemají utvrzený pocit toho, čím by se chtěli v budoucnu žít, tedy až na pár výjimek. Ale výběr by měl být takový, aby žáka toto studium bavilo a na co objektivně má.
10. Nuda je žáky nejčastěji podávána jako hlavní příčina nekázně. Zde hraje opravdu velkou roli učitel, jak si dokáže děti získat, získat jejich pozornost, aby projevil svůj osobitý styl a něčím výuku ozvláštnil. Tato problematika se týká převážně školy základní. Ovšem na všech stupních školního vzdělávání se ve třídě utváří a buduje jakási hierarchie pozic, kdy ti dominantní jsou nadřazení submisivnějším jedincům. Utváří se také sympatie a antipatie mezi žáky a učiteli. Tento proces probíhá již při prvním setkání na základě fyzického vzhledu, duševních vlastností, emočních charakteristik a sociální obratnosti či naopak neobratnosti. To stejné platí i v interakci mezi žákem a učitelem, jelikož je to právě učitel, který se často neubrání vytvořit si o žákovi obrázek na základě právě prvního dojmu a podle těchto kritérií k žákovi přistupuje.
11. „Třídní šašci“, takto se označují jedinci, kteří se snaží na sebe upozornit, respektive se snaží na sebe strhnout veškerou pozorností za cenu toho, že je reakce ze strany spolužáka negativní. Mnohdy s touto třídní pozicí také souvisí zkoušení učitele a to tím způsobem, že žák zkouší, kam až situaci nechá zajít.

12. Školní neúspěch je zdrojem školní nekázně. S takovými specifickými žáky je potřeba pracovat, nejen kárat jejich nevhodné chování při výuce. Hledání pochvaly a povzbuzení, toho se dá docílit větším zapojením žáka do výuky.
13. Chování učitelů také nemusí být vždy v určitých situacích adekvátní. Podle osobnosti, nabytých zkušeností nebo dle aktuálního rozpoložení, může nastat situace, kdy učitel nevědomky nějakou poznámkou vyvolá u žáka potřebu k nevhodnému chování. Velmi důležité je aby se kantor snažil poznávat příčiny nekázně ve třídě , kde aktuálně vyučuje a následně tyto neadekvátní projevy chování řešil. Někteří učitelé si mohou nekázeň ve třídě převést na to, že vlastně selhali. (Bendl 2004, s. 21-39).

3 Tresty a odměny

Odměny a tresty jsou nejstarší, nejpoužívanější a nejznámější výchovné prostředky. Kdy a jak je používat je velmi diskutované téma. Rozpoznat, kdy dítě vychováváme a kdy už mu ubližujeme, kdy už dítě odměnami přesycujeme, toto je jedna velká neznámá.

3.1 Tresty

Tělesný trest jako tabu dnešní doby, avšak dříve byl v naší kultuře zcela přirozeným prostředkem výchovy dětí, který byl normálně užíván k potrestání dítěte. Ve středověku byly dokonce používány tresty tělesné jako prostředek výchovy. Byla zde zásada, že žáci mají být bití alespoň jednou týdně. Tělesné tresty nebyly mírné, prováděly se například pomocí biče, rákosky hole. Děti v minulosti byly velmi často preventivně trestány, protože tím se měly naučit dodržovat normy, které byly tehdejší společností uznané a přijatelné. (Bendl, 2001)

Odborná literatura v současnosti dělí tresty na

- Fyzické tresty
- Tresty psychické – mezi které řadíme projevy negativně zabarvených emocí a záporného emočního vztahu např., když se dospělý zlobí, vyhrožuje, křičí, nemluví s dítětem, mračí se
- Trest v podobě zakázání oblíbené činnosti například jít ven s kamarády
- Donucením k neatraktivní činnosti například úklid. (Vaníčková, 2004)

V trestu je skryta pro dítě zpráva, že fakt, který rodiče říkají, myslí opravdu vážně a to děti potřebují. Trest má pak takový účinek, že dokáže nevyhovující chování zastavit. Je důležité upozornit na to, že trestat by se děti měli jen v závažných situacích, jelikož nadměra trustů může vyvolat jeho neúčinnost. Navíc trestáním všeobecně se děti neučí zodpovědnosti ani citu pro spolupráci. (Morrish, 2003)

3.2 Odměny

Čáp s Marešem (2001) jako formu odměny pokládají úsměv, pochvalu, či určitý projev sympatie. Může to být ovšem také dárek, peněžní forma odměny nebo prožití nějakého zážitku o kterém dítě sní. Proto odměny můžeme specifikovat dále na hmotné a nehmotné. Odměny hmotné jsou například finanční a věcné dary. Tyto dary jsou zpravidla méně efektivní, jelikož v některých případech může dojít k tomu, že se ovlivní vývoj jedince a jeho vztah k dospělým. Za to odměny nehmotné mohou být častěji užitečnější a účinnější, protože se soustředí na uspokojení potřeb, uznání a porozumění. Takže mezi nehmotné odměny patří takzvané morální uznání, pochvala či projevení sympatií.

Autor Průcha (2009) dělí funkce odměn na tři různá odvětví:

- Informační – tato odměna má informovat dítě o správnosti jeho jednání a chování.
- Motivační – kde má odměna u dítěte vyvolat prožitek, že je úspěšné, která by ho měla vnitřně motivovat, aby činnost zopakoval.
- Poslední funkcí je vyjádření pozitivního osobního vztahu rodiče či učitele k sobě. V tomto přístupu si vychovávaný vytvoří důvěru k vychovateli.

Dalšími funkcemi odměn jsou:

- Mírní agresivitu
- Tlumí vztek
- Zvyšuje odpovědnost
- Pomáhá smířit se s chybami
- Uvolňuje pocity napětí
- Zklidňuje a vyvolává jistotu
- Podporuje spolupráci
- Podporuje snahu dělat radost
- Znesnadňuje lež, podvod (Mádrová, 1997)
-

3.2.1 Rizika odměn

- Uplácení – aby někdo udělal to, co chceme my, čímž, ale evokujeme nerovný vztah.
- Záměr manipulovat – vyvíjí další riziko, že přimějeme vychovávaného –udělat jen to co chce vychovatel.
- Ztráta vnitřního zájmu – vnitřní motivace, je rizikem pro morální vývoj – kdykoli nabízíme odměnu, snižujeme význam a hodnotu činnosti, která má být za tuto odměnu vykonána. Jako by předpokládáme, že vychovávaný by danou činnost bez odměny neudělal a nabízíme mu tímto úplatek.
- Potlačují přirozenou tvořivost a zájem zabývat se věcmi do hloubky. Ve většině případů bývá součástí příslibu odměny i to, jak má daná práce vypadat. Když tuto informaci dítě zjistí, snaží se, aby jejich práce odpovídala dané představě, potlačí vlastní originální řešení. (Kopřiva et al., 2008)

4 Poruchy chování

Dle Vojtové (2008) souvisí pohled na problematiku poruch se stupněm úrovně společenského vývoje, zdůvodňuje to požadavky různých rozdílných sociálních prostředí, jelikož se v každém z nich uznávají odlišné hodnoty, normy a pravidla. Dá se tedy říci, že děti s poruchami chování nespĺňují základní společensky uznané normy a mnohdy nespĺňují ani očekávání a požadavky své vlastní rodiny, jejich chování je tedy považováno za nežádoucí. Autorka zmiňuje, že definice poruchy chování je důležitá pro dostatečné porozumění a orientaci v problematice zabývající se dětmi s poruchami chování.

Nyní si tedy tento pojem přesně vymezíme, použijeme definici dle (Mezinárodní klasifikace nemocí: vstoupila v platnost 1. 1. 2021), která zní v přesném znění takto: *„Poruchy chování jsou charakterizovány opakovaným a přetrvávajícím agresivním, asociálním nebo vzdorovitým chováním. Takové chování by mělo výrazně překročit sociální chování odpovídající danému věku, mělo by být proto mnohem závažnější než běžné dětské zlobení nebo rebelantství dospívajících a mělo by mít trvalejší ráz (šest měsíců nebo déle). Tento druh poruch chování však může být projevem i jiné psychiatrické poruchy a v takovém případě má být preferována příslušná diagnóza. Chováním, na němž je diagnóza založena, je například nadměrné praní se nebo týrání, krutost k lidem nebo ke zvířatům, závažné destrukce majetku, zakládání požárů, krádeže, opakované lži, záškoláctví a útěky z domova, neobvykle časté a silné výbuchy vzteku a nekázeň. Pro diagnózu postačuje jeden z těchto typů chování, pokud je výrazný, nestačí však ojedinělý disociální čin.“*

Vágnerová (2004) vymezuje poruchu chování jako odchylku v oblasti socializace, což vede k tomu, že jedinec není schopen respektovat společensky uznané normy chování, jež jsou odpovídající jeho rozumovým schopnostem a přiměřené věku. U jedince mohou vzniknout vzorce chování, které nejsou v dané sociokulturní normě žádoucí, chtěné a přijatelné.

4.1 Projevy problémového a poruchového chování

Autorka Vágnerová (1997), popsala konkrétní projevy problémového a poruchového chování:

➤ Lhaní

Z pohledu učitele jde ze strany žáka o určitou formu odmítání respektu k autoritě. Ze strany dítěte, které lež použije, takové jednání může být varianta úniku z osobně tíživé situace, kterou dítě nedokáže řešit jiným způsobem.

Ve školním věku již dítě dokáže odlišit pravdu od nepravdy a bylo už poučeno a ví, že lhát se nemá. Jestliže i tak lze jde mu buď o dosažení nějakého cíle, kterého nemůže dosáhnout jinak nebo přesto, že z toho nic nemá, nemůže ovládnout potřebu říkat něco jiného než pravdu.

➤ Záškoláctví

Kantor bere záškoláctví jako porušení jednoho ze základních pravidel, které jedinec ve své roli žáka má, jelikož povinností žáka je chodit do školy, učit se a chovat se dle odpovídajících norem. Dítě může mít k záškoláctví různé motivy, například strach ze špatné známky, což je bráno jako subjektivní důvod. Dítě si v tomto případě uvědomuje, že nejednalo správně a trest akceptuje jako spravedlivý. Ovšem záškoláctví nemusí být jen obranným mechanismem v mnoha případech je spíše konáno za účelem nerespektováním příslušných sociálních norem. Ve třídě může záškoláctví spouštět model nepříznivého chování, který by mohly ostatní děti ve třídě opakovat.

➤ Krádeže

Pro učitele je krádež ze strany žáka bráno jako hrubé porušení společensky uznané normy, které je nutné řádně potrestat, je pro ně jakousi degradací žáka, automaticky se u nich dostává do jiné kategorie, zvláště pokud je tento čin opakovaný. Učitel mírněji posuzuje žáka, který svého činu lituje a je zahanbený. Krádež obecně je charakterizována jako záměrné jednání a předpokládá takovou rozumovou schopnost dítěte, že je schopno pochopit pojem vlastnictví a respektovat normu chování, jež určuje odlišnost mezi věcí v osobním vlastnictvím a věcí cizí. Krádeže v dětském věku se liší dle čtyř kritérií. Prvním kritériem je místo krádeže, poté její způsob, cíl a frekvence. (Vágnerová, 1997)

O skutečné krádeži můžeme hovořit tehdy, jeli si dítě či mladiství plně vědom nesprávnosti svého chování při odcizení předmětu. V některých případech si dítě krádežemi zlepšuje svou pozici v kolektivu nebo je k tomu nuceno díky šikaně (Martínek, 2009)

4.2 „Rizikové děti“ v oblasti vývoje

V této kapitole si uvedeme rizika jež přinášejí do vývoje dítěte jisté bariéry, které brání dalšímu vývoji a mohou ohrozit budoucí kvalitu života dítěte.

Autoři Walker, Severson (2002) seřadili tato rizika spojená s vývojem dítěte do čtyř skupin takto:

- Rizika spojená s osobností dítěte, kam můžeme zařadit:
 - nedonošenost, nízkou porodní váhu, nemoc, postižení, porodní úraz, chronické onemocnění
 - obtížný temperament, nízká inteligence, impulzivita, hyperaktivita
 - slabé vazby, malou schopnost řešit problémy, malé sociální dovednosti
 - obdiv k násilí, nízkou sebeúctu, nedostatek empatie, egocentrismus
 - absence klíčové osoby, život v dětském domově
- Rizika spojená s rodinou dítěte, kam patří:
 - Neúplná rodina, početná rodina, nezletilá matka, dlouhodobá nezaměstnanost rodičů
 - manželské spory, rodinné násilí a disharmonie, negativní interakce s okolím, sociální izolace, psychiatrická onemocnění
 - špatný rodičovský vzor, kriminalita, antisociální chování,
 - nedostatečné vedení a kontrolování dítěte, tvrdé nebo proměnlivé vyžadování kázně, odmítání dítěte, týrání, nedostatek přívětivosti a zájmu, malé zapojení do aktivit dítěte, zanedbávání.
- Rizika spojená se společností, kam patří:
 - socioekonomické znevýhodnění, hustotou zalidnění a životními podmínkami, městskou část
 - násilí a kriminální činnost v okolí, přijímání násilí jako akceptovatelnou formou reakce a na frustraci
 - kulturní normy, znázornění násilí v médiích
 - nedostatek podpůrných služeb
 - obchodování s dětmi
- Rizika spojená se školou
 - školní neúspěch, nepřiměřené nároky

- slabou vazbu na školu, nevhodné kázeňské prostředky, zaměření na chybu a nevyhovující kázeň
- škodlivou vrstevnickou skupinu
- šikanování, odmítání vrstevníky, sociální izolaci.

5 PRAKTICKÁ ČÁST

5.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je zjistit jaké mají rodiče zkušenosti s vytvářením měnícího se vztahu k potomkům v období puberty. Jaké zkušenosti a názory mají na období dospívání. Co vnímají jako kritické v tomto vývojovém období a jak se vypořádávali s překážkami, úskalími, které jim jejich děti v dospívání „připravovaly“.

Na začátku výzkumu byl zvolen jeden hlavní výzkumný cíl a tři výzkumné otázky.

Hlavním výzkumným cílem bylo zjistit: „*jak se mění vztah dětí a rodičů v období puberty*“.

Vedle hlavního výzkumného cíle byly stanoveny tři dílčí výzkumné otázky.

- Jak se rodiče s tímto vývojovým obdobím vypořádávali?
- Jaké taktiky volili rodiče pro umírnění nežádoucího chování jejich ratolestí v tomto bouřícím se období?
- Jaké příčiny vidí rodiče za neukázněným chováním svých dětí?

5.2 Metodologie

Praktická práce je založena na kvalitativním výzkumu. Kvalitativní výzkum byl ve svých počátcích podhodnocován, avšak nyní v současné době už si postupně získal v sociálních vědách mezi ostatními výzkumnými metodami rovnocenné postavení. (Hendl, 2012).

Kvalitativní výzkum většinou probíhá v delším časovém horizontu za pomoci intenzivního kontaktu s určitou situací, skupinou, jedincem či fenoménem. Neodmyslitelnou součástí kvalitativního výzkumu je analýza získaných dat ve formě (audiozáznamů, úředních dokumentů atd.). Během sběru dat a jejich následnému analyzování postupně dochází ke konstruování obrazu výzkumu. Výzkumník se snaží porozumět aktuálnímu ději a v tomto důsledku vytváří detailní popis zaznamenaných dat a také toho, co pozoroval. (Hendl, 2005)

Kvalitativní výzkum má své přednosti i slabosti. Jako přednost můžeme uvést, že u této metody výzkumu získáváme podrobná data zkoumaného jedince, skupiny, fenoménu nebo události a ke zkoumání těchto objektů dochází v přirozeném prostředí, což je také velkou výhodou. Za pomoci kvalitativního výzkumu můžeme sledovat procesy a navrhnout nové teorie. Hlavní nevýhodu kvalitativního výzkumu můžeme spatřovat u časové náročnosti sběru dat a jejich vyhodnocování. Dále pak, že získané informace z výzkumu mohou být ovlivněny

jistou zaujatostí výzkumníka. Posléze získané výsledky nemusí být vždy zobecnitelné na jiné prostředí a jinou populaci. Dále není vždy nejlehčí testovat teorie a hypotézy. (Hendl, 2005)

5.3 Výběr výzkumného vzorku

Respondenty jsou rodiče dětí, které navštěvují druhý stupeň základní školy a prochází vývojovým obdobím spojeným s pubertou. Rozhovory byly provedeny s pěti iniciativními rodiči, kteří měli zájem se výzkumného šetření zúčastnit. Jednalo se o rodiče ze Dvora Králové nad Labem a přilehlého okolí. Pro lepší přehlednost a z důvodu ochrany osobních údajů byly informantům přiřazeny čísla a dětem byla změněna jména. Informantům bylo sděleno, že výsledky výzkumu budou anonymní, tudíž předpokládáme větší míru pravdivostí odpovědí.

- Informant č. 1 – Rodič – matka 35 let, dítě (dívku) ve věku 12 let
- Informant č. 2 – Rodič – matka 47 let, dítě (dívku) ve věku 15 let
- Informant č. 3 – Rodič – otec 39 let, dítě (chlapec) ve věku 14 let
- Informant č. 4 – Rodič – otec 45 let, dítě (chlapec) ve věku 12 let
- Informant č. 5 – Rodič – matka 49 let, dítě (dívka) ve věku 13 let

5.4 Metoda sběru dat

Za výzkumnou metodu byl zvolen polostrukturovaný rozhovor, kde výzkumník utváří jisté schéma. To dále obvykle určuje okruhy otázek, na které se budeme v průběhu rozhovoru dotazovat. Buď jsou zde okruhy, které jsou plně v kompetenci tazatele, což znamená, že je možné měnit pořadí jednotlivých otázek, dále jsou okruhy, u kterých tato metoda aplikovat nelze, vyžaduje se striktní dodržení pořadí otázek. U tohoto druhu rozhovoru je užitečné použít upřesnění, doptání. A to tak, že necháme informanta dovysvětlit, jak danou odpověď myslí, to nám může pomoci v ověření, jestli jsme danou odpověď správně pochopili. Dalším důležitým aspektem k vedení rozhovoru je i správná volba místa, kde se bude rozhovor odehrávat. Tato rozhodnutí mnohdy záleží na rozhodnutí tazatele, takže si zvolí sám místo k vedení rozhovoru nebo se obrátí na informanta, kde by si přál rozhovor realizovat. U polostrukturovaného rozhovoru nepanuje moc nevýhod. Jediná nesnadná situace by mohla nastat jen v tom případě, že by se tazatel odklonil od pevné struktury rozhovoru, tím pádem by měl následně problém u vyhodnocování získaných dat. (Miovský, 2006)

Celkem jsem měla připravených 12 otázek. V průběhu rozhovoru jsem vymýšlela otázky nové, vzhledem ke kontextu rozhovoru a individuálně jsem i měnila pořadí otázek.

Spolupracovala jsem s rodiči ze Dvora Králové nad Labem a přilehlého okolí, jejichž děti navštěvují druhý stupeň základní školy.

Rozhovor mi poskytlo celkem pět iniciativních rodičů. Z nichž nejdelší rozhovor trval 74 minut a nejkratší 35 minut.

5.5 Průběh získávání dat

První fází bylo sjednání schůzek s jednotlivými informanty. S navázáním kontaktu nebyl problém. Informanti byli velmi vstřícní, čehož si velmi vážím vzhledem k jejich pracovní vytíženosti. Nejdříve jsem psala maily s popsáním mé žádosti. Rozhovory se konaly většinou u rodin v domácím prostředí jen dva rozhovory byly realizovány on-line formou. Rozhodně je přínosnější a příjemnější osobní a přímý kontakt na realizaci rozhovorů.

Před začátkem každého rozhovoru jsem se vždy představila a dotázala jsem se, zda mohu rozhovor nahrát na mobilní telefon z důvodu lepšího zachycení odpovědí. S nahráváním rozhovorů nikdo neměl problém. Následně jsme přistoupili k rozhovoru, kde jsem kladla předem připravené otázky, které jsem doplňovala otázkami, které se do kontextu rozhovoru hodily nebo byly přínosné. Často se mi také stávalo, že jsem pořadí otázek měnila. S informacemi, které byly na základě rozhovorů získány jsem byla spokojená.

6 METODA ZPRACOVÁNÍ DAT

Získané informace od respondentů byly následně přepsány do přehlednější formy. Pro zpracování získaných dat byla použita technika kódování. Při kódování dochází k rozkrytí dat, a k jejich nové interpretaci. „Kódování je obecný postup, při kterém se výzkumník snaží přiřazovat klíčová slova či symboly k částem textu tak, aby byla umožněna snadnější a rychlejší práce s těmito částmi a bylo možné prostřednictvím kódů kdykoliv snadno pracovat s většími významovými celky“ (Miovský, 2006, s. 219–220).

Kódování se dělí na kódování *otevřené*, *axiální kódování* a *kódování selektivní*. Tyto druhy kódování se nemusí používat odděleně, ale představují různé způsoby. (Hendl, 2012) Výzkumné šetření je doplněno o doslovné citace informantů. Získané kódy jsou rozděleny do následujících kategorií:

- Rodiče a jejich vnitřní a vnější „boj“ a vypořádání se s dospívajícím potomkem v tomto vývojovém období
- Komunikace mezi rodičem a pubescentem ve stylu podřízeném nebo partnerském?
- Cesta k nápravě (pomocí trestu nebo porozuměním a nadhledem)
- Příčiny nekázně z pohledu rodičů
- Jak si rodiče pamatují na projevy své puberty?

Rodiče a jejich „boj“ a vypořádání se s dospívajícím potomkem v tomto vývojovém období

První kategorie se zabývá otázkou, jaké byly výchovně nejobtížnější momenty v období nastupující puberty. Výpovědi informantů byly různorodé. Jelikož každé dítě svou pubertu prožívalo jinak, přibližně ve stejném věkovém období nebo u nich puberta stále ještě probíhá. Hrají zde roli také povahové vlastnosti dítěte a nízká nebo vysoká míra temperamentu.

Informant č. 2 „*No, co vám budu povídat není to vůbec jednoduchý období s tou mojí holkou to začalo cloumat okolo jedenácti. Musím říct, že nejtěžší pro mě byl ten vzdor. Míša je poměrně inteligentní dítě, ale je to lev, takže jsme spolu válčili. Přejodem na druhý stupeň ztratila zájem o školu a důležitý pro ni hlavně bylo kolik lidí ji sleduje na instagramu nebo co to je. Míša se mi narodila ve 32 a myslím, že už to je pozdě, protože jsem teď už docela stará a mám málo trpělivosti. Její prospěch byl tragický a nenechala si nic vysvětlit ani nediskutovala spíš byla jakoby opovržená na mě. Teď když už jí je patnáct se s ní dá trochu mluvit. Ale zase začíná porušovat pravidla, chodí domů pozdě a když jí říkám, že o ni mám strach a jsem opravdu rozčilená, spoléhá na to, že mě to zase přejde a mě to opravdu přejde. Například ji*

něco zakážu a pak začnu zvažovat, že můj trest je moc přísný a začnu polevovat, čímž si sama sobě podkopávám autoritu. Opravdu není jednoduché vychovávat pubertáka.“

Někteří rodiče tyto momenty prochází hůře, jelikož s dítětem nedokáží najít společnou řeč i když by třeba chtěli. Jsou tu však i pubertáci, kteří mají s rodiči přátelský vztah. Informant č. 3 *„Já mám s Honzou perfektní vztah, když potřebuje s něčím poradit přijde, celkem se i svěřuje. Je to kluk no, nevím, jak bych to bral, kdybych měl dceru, to bych měl asi větší strach však víte, jak to je s holkama je to složitější, bych řekl. S Honzou nebyli ani nejsou problémy, nějak to funguje na důvěře.“* Informant č. 1 *„S Aničkou problémy nemám je poměrně klidné dítě, popravdě čekám, kdy na ni ta puberta přijde. Neříkám, že občas nediskutuje, ale zatím tak jako zdravě. Já si ji vždy vyslechnu a hledáme společně nejlepší možný způsob řešení. Řekla bych, že mi věří, ale abych ji nepřechválila občas bojujeme trochu s odmlouváním a taky ve škole teď maličko polevila, co se týče učení, protože jsou ji přednější kamarádi. No, ale беру to tak, že jsem nebyla lepší a doufám ve zlepšení.“* Avšak momentů, kdy si rodiče nevěděli rady bylo také spoustu dle výpovědí, například vzdor. Informant č. 5 *„Simče je 13 a puberta na ni podle mého přišla celkem brzy, asi okolo 11 let začalo to totální demotivací k učení a totálním vzdorem. Jako by se mi začala vzdalovat čím dál víc, neposlouchá, neučí se. Jako by mě nenáviděla, asi ji přijdu trapná, vůbec semnou nechce mluvit, sešlo se to s tím, že se mi před rokem narodil syn a nemám na ní tolik času, tak to vnímám já. Přitom se ji snažím věnovat dost. Už teď porušuje mnou daná pravidla například, když řeknu ať je doma do osmi, přijde v devět, já mám o ní přirozeně strach, takže mnohdy je moje reakce asi neúměrná, křičím na ni. Ale mám prostě pocit, že by se pravidla měla dodržovat, že děti nemají růst jako dříví v lese, jestli mi rozumíte.“* Z dalších slov informantky se zdá, že starší sourozenec cítí v ohrožení, jelikož do doby před narozením sourozence, byl dle slov matky, jako jedináček, přiznává taky, že nemá na starší dceru tolik času a možná nabývá dojmu, že je na „druhé koleji“. Proto se taky svými výstupy a problémovým chováním na sebe možná snaží upozornit. Z výpovědí jsem se dozvěděla, že jako nejproblematictější vidí rodiče vzdor dětí, nejhorší je pro rodiče ignorace ze strany potomků a jakási povýšenost, mnohem radši by vedli nějakou objektivní diskuzi, aby přišli na to, proč si se svým dítětem už tak nerozumí a chtěli by to napravit. Ovšem děti s nimi nespolupracují raději se zavrou do pokojíčku a jsou uzavřeni ve své ulitě.

Komunikace mezi rodičem a pubescentem ve stylu podřízeném nebo partnerském?

Je obecně známo, že když dítě dospívá může mu rodič přijít „trapný“. Rodič s dítětem nemůžou najít stejnou řeč, mnohdy to končí úplnou ztrátou komunikace a uzavření se do sebe. Rodiče hledají různé cesty, jak si k dětem najít cestu a jak získat jejich důvěru. Informant č. 1 *„Já jsem s Aničkou nikdy v komunikaci problém neměla, máme k sobě blízko, ví, že kdykoliv se mi může svěřit, věřím, že když toto pouto udržím bude klidné i bouřící se období v nějakých patnácti, budu pro to dělat maximum. Snažím se abychom byly kamarádky, ale samozřejmě se chovám i jako matka, kontroluju, jak se Anička učí, jestli nemá problémy ve škole a tak. Nenechávám úplně volnou výchovu to ne, myslím si, že by měla být stanovena nějaká pravidla a hranice, ale určitě si ji vždycky vyslechnu a snažím se ji pochopit“*. Další informantka se svou dcerou komunikuje dle ní normálně až poslední rok, do jejích čtrnácti let s ní „puberta mlátila“, takže si nenechala nic vysvětlit. Komunikace nefungovala byla na bodu mrazu, dcera matku ignorovala, lhala a snažila se v matce vyvolat pocit lítosti, aby ji odvolala zákazy, které přidělila. Matka souhlasila, že teď by si za svými příkazy teď už více stála, ale také vypověděla, že pro ni bylo těžké u prvního potomka odhadnou situaci a myslí, že si každý hledá tu svou cestu ke svému dítěti, jako by ji hledal poprvé. Informant č. 3 *„Komunikace mezi mnou a synem probíhá na kamarádské úrovni, rozumíme si, možná je to tím že jsme chlapy. Ke mně má například blíž než k manželce, ale spolu s paní máme jednotný názor na to, že je důležité, abychom komunikovali na přátelské úrovni, myslíme si, že tím docílíme toho, že nemá potřebu lhát. Že k nám má důvěru a tím vlastně ani nemá potřebu nějak lumpařit. Možná je to i tím, že je to opravdu pohodový kluk a nějak na něm ještě pubertu nepozorujeme, až na to, že už prohání holky, to zase jo. Jinak jsme šťastní za to, že komunikace tu je, dokážeme spolu mluvit, bez nějakých přehnaných emocí. Prostě narovinu si řekneme, co jak vnímáme a vždycky se dá všechno řešit.“*

Dle mého názoru je tato forma komunikace na přátelské úrovni rozhodně rozumným řešením s nějakými pravidly a mantinely se dá tímto obdobím projít bez větších potíží. Avšak je spousta různých faktorů, u kterých je komunikace s dospívajícími dětmi velice náročná to uznávám. Každé dítě i každý rodič jsou jiní, tudíž mohou narazit na nějaké povahové charakteristiky, které jsou neslučitelné s rozumnou konverzací a jednáním. Pak tedy může dojít až k tomu, že je komunikace nulová. Informant č. 4 *„Můj syn je nějakým způsobem vzdorovitý, radši řeší problémy s manželkou, ale spíše proto, že ví, že já bych mu určité činnosti zakázal a mamka je benevolentnější. Takže mě svým způsobem obcházejí. Myslel jsem, že jednou se svým synem budu mít dobrý vztah, a ještě není všem dnům konec, ale teď máme menší komunikační*

pauzu. Jsme narozeni ve stejném znamení, jsme berani, a tak nějak jsme oba stejní možná i proto si občas nerozumíme v nějakých záležitostech. Ale s mamkou mají vztah kamarádský, svěřuje se jí se svými starostmi a bolestmi a manželka mu je oporou, já věřím, že si cestu k sobě také s odstupem času najdeme. Komunikujeme, ale spíš na všeobecné úrovni nebo když je třeba.“

Zde je názorný příklad toho, jak může vztahy v rodině nabourat nejednotný názor na výchovu. Naopak informant druhého mužského zastoupení si komunikaci se synem chválí, zde je to on, kdo je vrbou pro svého syna, mají přátelský vztah a syn ví, že si kdykoli může přijít pro radu, což je velice důležité, když se dítě cítí bezpečně.

Cesta k nápravě (pomocí trestu nebo porozuměním a nadhledem)

Zde se více méně výpovědi shodovaly. Rodiče určují určitá pravidla, hranice, mantinely, které jim přijdou nejvhodnější z pohledu jejich účinnosti. Ovšem ne všechny děti tyto pravidla dodržují a respektují pak následuje trest. Informant č. 1 „Jistě jsem pro to, aby děti dodržovaly určitá pravidla, tedy musím se přiznat, že nepoužívám úplně autoritářskou výchovu. Ale nějaký krutý trest jsem zatím nemusela použít, vše funguje na základě těch vymezených přirozeně určených pravidel. Vzhledem k tomu, že se snažím holku vyslechnout a následně se jí snažím porozumět, jak nejlíp umím. Snažím se ji chválit, ale zase to nepřeháním. Tělesné tresty neuznávám, ty už jsou snad i zakázaný ani jim neholduju. Ale kdyby někdy přišla situace, kdy by Anička porušila pravidla nebo lhala nebo cokoliv, tak nejsem proti uložení trestu, vím přesně co by zabralo. Byl by to zákaz jednoho tréninku tance a věřím, že to by zabralo, jelikož Anička tanec zbožňuje a toto by byla jistě motivace k nápravě. Ale rozhodně pro mě bude lepší, když k tomu nikdy nebude muset dojít. Ale vzhledem k tomu, že je dceři teprve 12 let a nevím co mě ještě čeká.“

Asi zde platí pravidlo, že s někým to jde po dobrém a s někým to nejde jinak než po zlém. Záleží na mnoha aspektech, zda je dítě jako „jedináček“, zda je spíše introvert či extrovert. Také na osobnostní povaze a míře temperamentu dospívajícího. V tomto vývojovém období jde také o to do jakého kolektivu dítě zapadne. Někteří rodiče zvolí cestu trestu jako nápravy. Ale otázkou je, zda je tento trest účinný nebo jestli ještě „přilije olej do ohně“. Informant č. 2 „*Jak jsem už zmiňovala, myslím si, že dítě by mělo poslouchat, když Míša nedodržela určitá pravidla, trestala jsem ji, například tím, že nemohla jít ven s kamarády, nemohla na počítač, nemohla na výlet, ale opravdu nevím, jestli to pomáhá. Spíš se ještě více „zabějčila“ a už s ní nešlo hnout vůbec. Je strašně tvrdohlavá a chytrá to je pekelná kombinace.“* Zde můžeme vidět, že trest u

nějakých dětí nemá účinek a možná je ještě škodlivý, pro rodiče musí být velice obtížné vyhodnotit situaci, co na které dítě zabírá, jaké direktivy použít, aby vedly k nápravě. Nebo jestli bude lepší nastavit kamarádkou rovinu a dítě vyslechnout i když má nějaké porušení norem a pravidel. Například se dopátrávat proč to dospívající tak či onak provedl, co ho k tomu vedlo, mnohdy můžeme přijít na mnohem hlubší jádro problému.

U informantů také panovaly odpovědi například, že s nimi se také nikdo nemazlil, že dostali pár přes zadek a bylo. A že jim to vůbec do budoucna neuškodilo, že dnešní doba moc nahrává dětem v tom smyslu, že mají více práv než povinností. Pro děti v dnešní době, dle vyčtených odpovědí rodičů je hlavní, kdo má více „to se mi líbí“ na facebooku a instagramu, zákaz přístupu na sociální sítě by pro ně byl největším trestem. Jít ven s kamarády rodiče už moc nevidí jako vhodný trest, jelikož své ratolesti musí ven vyhánět, aby vůbec měli nějaký pohyb a aby navazovali normální vztah s vrstevníky nejen přes obrazovky mobilních telefonů.

Příčiny nekázně z pohledu rodičů

Příčiny nekázně ve školském prostředí rodiče přisuzují různým aspektům. Například tomu, že jejich děti se ve škole nudí a nejsou dostatečně motivovány. Tradiční školy se pořád drží zastaralého systému a jedou na výkon. Informant č.1 *„Aničku to ve škole hodně bavilo tak možná na prvním stupni, přechodem na stupeň druhý už její motivace postupně klesá, jelikož máme celkem otevřený vztah svěřila se, že ji například nějaké předměty nebaví, jelikož učitelé píšou celou hodinu na tabuli zápisky vyžadují, aby si děti zapisovaly do svých sešitů a vůbec je nezajímá, jestli to ty děti baví nebo ne. Když je to nebaví začnou vyrušovat a házet po sobě psaníčka a bavit se sousedem v lavici. Prostě podle mého si učitel nedokáže získat a udržet jejich pozornost. Teda nepřijdu si jako matka, co by hájila jen děti, vím, že občas by učitelé zasloužili metál, že to s těma dětma nemají vůbec jednoduché.“* Nevhodné vedení vyučování, ladění osobnosti učitele a jeho chování může tedy také nabourat třídní harmonii a děti mohou lehce ztratit učitelovu pozornost a začít se chovat neukázně.

Jako další důvody nekázně rodiče vidí ve špatné výchově dětí. Informant č. 3 *„Naštěstí můj kluk je docela vychovanej, ale když vidím u nějakých příležitostí ty děti, co jsou rozmazlený a neposlouchají, myslím, že mít takové dítě doma já tak se neudržím. Pak, když jsou takové nevychované děti ve škole, lituju ty učitelé, nechtěl bych být v jejich kůži a učit je. Ještě když třeba učitel nějaké dítě potrestá, dostane vynadáno od rodičů, co si to vlastně dovoluje, že jejich dítě je slušně vychované a neví, kde vidí problém. Musím uznat, že na jednu stranu učitele obdivuju, je to nevděčná práce.“*

Nedostatečná výchova může být zapříčiněna rozvádějícím se manželstvím, jelikož jsou děti pod velkým tlakem, například když se rodiče svěřují o svých problémech právě svým dětem. Tuto událost popisuje informantka č. 2 „*Míše bylo asi 14, když už to doma stálo za prd a už jsme se rozváděli 2 roky, ona to taky neměla jednoduchý, protože já jsem přišla domů jela jsem do ní kvůli tátovi, když jsem nebyla doma tak zase on si stěžoval na mě. Ona už pak sama říkala, mami rozved'te se, mě už to nebaví poslouchat. Myslím, že to na ni mělo velké vliv.*“ Další shodný názor měli informanti v tom, že nekázeň může být vyvolána, samotnou nekázní ve společnosti. Určité hodnoty, návyky a postoje, které dítě nabývá vlivem společenského žití. Dále pak ve vlivu médií, že se dětem v dnešní době všude prezentuje všude násilí, všechno je dostupné nic není nedosažitelné. Děti již nejsou tolik citlivé, naopak citlivé chování dětí se utlumuje a zvyšuje se touha po agresivním chování. Projevy násilí děti provází v televizi, ve filmech na internetu, počítačovými hrami.

Taky sociální sítě ovlivňují dětské chování do značné míry. Děti jsou na mobilních telefonech závislí a dle rodičů jde tyto návyky jen zmírnit, ale vzhledem k době je nejde úplně odstranit. Děti ztrácejí takovou přirozenou motivaci k učení, hledání si nových informací, vědí, že stačí pár kliknutí a vše si najdou. Nedokážou se soustředit, jsou nepozorní, když nemohou mít telefon v ruce jako by jim chyběla nějaká část sebe sama. Rodiče hodnotí tuto dobu jako velice zrychlenou a sami přiznávají, že se mnohdy ženou za něčím, co nemá úplně tak cenu. Nároky na žáky se spolu s rozvojem a nárůstem informací zvyšují. Někteří rodiče mají potřebu si skrze své ratolesti dohánět to, co jim třeba nebylo v období dospívání dopřáno, neměli dostatečné ambice nebo talent, a tak to dohánějí za pomoci svých dětí. Děti mají spoustu aktivit a kroužků a pod tíhou těchto všech mimoškolních aktivit jsou přetěžovány. Když se k tomu ještě přidají úkoly děti často rezignují. Další příčinou nekázně může být dle rodičů snaha na sebe upozornit, což ale může vyvolat negativní ohlasy, jak od učitelů, tak od samotných spolužáků.

Jak si rodiče pamatují na projevy své puberty?

Informant č. 1 – „*Na toto období vzpomínám ráda, byla jsem taková rebelka, možná proto mám pochopení pro nějaké projevy puberty. Ale myslím, že to byly takové zdravé projevy puberty. Zkoušeli jsme asi všichni, co rodiče vydrží. Škola mě tedy nebavila to jsem se srovnala asi až na střední tam mě ty odborné předměty bavily, a tak nějak jsem se v tom oboru našla. Byla jsem hodné dítě, ale v dospívání jsem prý byla na zabití. Samé odmlouvání, učit jsem se nechtěla. Chodila jsem pozdě domů, mamka o mě měla strach a já to nechápala to až teď se*

dokážu do jejich pocitů vcítit, když se mi narodila Anička. Určitě, když se teď koukám zpětně, říkám si, že to semnou měla mamka asi hodně těžký a jsem ráda, že moje dítě v tomhle není po mně. Ale na druhou stranu jsem za mamkou vždycky přišla, když jsem se potřebovala s něčím svěřit. Vždycky mi dokázala poradit a nasměrovat mě tím správným směrem.“

Informant č. 2 – *„Tak za Našich mladých let byla úplně jiná doba, ale lumpárny jsme taky samozřejmě dělali. Můj táta vždycky říkal: „malé děti malé starosti, velké děti velké starosti“. Předtím jsem tomu moc nerozuměla ovšem teď už jsem si ověřila pravdivost tohoto rčení. Neřekla bych, že by se moje puberta nějak výrazně projevovala k našim jsme i s mou sestrou měly respekt a chovali jsme je v úctě. Nikdy jsem nedržkovala a neprotestovala. Pomáhala jsem mámě, co to šlo, protože to neměla jednoduchý. Já jsem si přestala věřit a byla jsem si hodně nejistá ani jsem neměla moc kamarádů, kterým bych se mohla svěřit, byla jsem uzavřená do sebe a to nechci, aby se dělo moji dceři. U mě to bylo způsobeno tím, že mě máma shazovala, před našimi známými a tak. Neměly jsme spolu s mamou hezký vztah, řekla bych, že jsme nenáviděli jedna druhou.“*

Informant č. 3 – *„Já jsem byl v celku v pohodě. Nijak jsem nevyváděl. Jako s našima jsem se samozřejmě dohadoval a nejvíc mě dokázala vytočit věta „no o tomhle ty rozhodně rozhodovat nebudeš“. Rodiče docela lpěli na tom, abych byl perfektní a poslouchal ve všem, což byl logicky nedosažitelný cíl u mě. Mamka o mě měla panickéj strach a strašně moc o mě pečovala v tu dobu jsem to však vážně nedokázal ocenit, spíš mě to štvalo. Byl jsem takovej náladovej, podrážděnej a kolikrát jsem říkal věci za který bych si teď nafackoval, vím, že to naše muselo ranit.“*

Informant č. 4 – *„Já jsem měl strašně hodný rodiče, ale myslím, že jsem jim dal hodně zabrat. Měl jsem hodně problémy ve škole, špatně jsem se učil, hodně jsem vyrušoval. Byl jsem dost protivnej, mně jako by přišlo, že mi rodiče nerozumí. Hrál jsem si na dospěláka, byl jsem tvrdohlavej hodně a nijak jsem se s rodičema nechtěl bavit. Koliktát jsem je ignoroval a myslel jsem si jakej jsem borec, že všechno zvládnou sám a že nepotřebuju žádný rady.“*

Informant č. 5 – *„Já jsem byla hodný dítě a moje puberta prošla bez povšimnutí s rodiči jsem vycházela. Ve škole jsem byla dobrá a dělala jsem sportovní gymnastiku. Naši říkají, že o mě skoro ani nevěděli, moc jsem se neprojevovala, byla jsem tichá a spíš takový pozorovatel. Ale to bude mojí povahou, taková jsem totiž dodnes akorát už jsem dospělá a už jsem já ta která vychovává. Měla jsem sestru a ta byla můj pravý opak, byla mladší a dala rodičům pěkně zabrat. Kolikrát jsem ji usměrňovala a snažila jsem se ji taky vychovávat, ale vůbec si nedala*

říct, byla jako neřízená střela, brzy začala chodit ven s klukama, když rychle dospěla a naši vždycky trnuli doma hrůzou, když přišla 2 hodiny po večerce. Myslím, že rodiče si s ní užili dost eskapád a měli s ní spoustu starostí i tak ji ovšem měli rádi a teď s odstupem času, když už má svoje děti říká, že byla strašný dítě a je ráda, že má v celku hodný děti.“

7 SHRNU TÍ VÝZKUMU

Hlavním výzkumným cílem práce bylo zjistit, *jak se mění vztah dětí a rodičů v období puberty*. Toto téma je velice aktuální a vývojové období puberty potrápí ne jednoho rodiče. V cestě k porozumění dítěti a vzájemné toleranci vede dlouhá, složitá a mnohdy klikatá cesta. Většinou rodiče vycházejí ze svých vlastních zkušeností, buď přebírají výchovný vzor od svých rodičů nebo se právě takové výchově vyhýbají třetí možností je nějaké spojení obou případů. Každý z nás si tímto obdobím prošel, někdo bouřlivěji, někdo mírněji a někdo to vnímal jen po fyzické stránce, nějaké ty výraznější změny.

První výzkumná otázka spočívala ve zjištění, jak se rodiče vypořádávali s tímto vývojovým obdobím. Z pěti rozhovorů byly tři laděny pozitivně a dva spíše negativně. Jde o prožitky a vnímání a vložení vlastních zkušeností do výchovy. Někteří rodiče vychází se svými dětmi na přátelské úrovni a jiní nemohou najít společnou řeč a válčí. Hodně záleží na povahových charakteristikách dítěte, jednoduše každé dítě je výjimečné. Mnohdy záleží na přístupu rodičů, zda dokáží ustoupit od mocenských funkcí v pozici nadřazené a jestli dokáží vyslechnout, porozumět a vcítit se do pocitů svého dítěte na rovině přátelství, ovšem s určenými pravidly. Někteří rodiče tímto obdobím procházejí bez problému, buď je jejich dítě jen mírně poznamenáno pubertálními sklony nebo s nimi mají vztah na bázi přátelství. Jiné děti prochází obdobím vzdoru, své rodiče nenávidí a rodiče, ač by chtěli s nimi nemohou najít společnou řeč. Snaží se po dobrém i po zlém a nic nefunguje. Někteří k sobě najdou cestu až po měsících či letech. Také asi záleží na věku, ve kterém rodiče své děti počali, zda jsou v období puberty relativně mladí a nějak ten nápor nálad a výstupů emocí zvládají nebo zda jsou již staršího věku a jsou již unavení z projevů puberty svých dětí a je toho na ně příliš. Občas jsme se mohli setkat s odpovědí, že reagovali nepřiměřeně v konkrétních problémových situacích a kdyby mohli udělali by to s odstupem času jinak.

Další výzkumná otázka se zaměřovala na taktiky, které rodiče volili pro umírnění nežádoucího chování jejich ratolestí v tomto bouřícím se období. Odpovědi byli různorodé, jak již bylo zmíněno nejlepší taktikou a nejlepší vztahy mají rodiče s dětmi, kteří se snaží své dítě vyslechnout na základě toho danému problému porozumí pokusí se do situace vcítit a na tomto základě řeší vzniklou nežádoucí situaci. Všichni informanti nastavují nějaká pravidla a mantinely, jelikož si stojí za názorem, že dítě musí mít hranice, bude to mít pro něj blahodárné účinky do budoucího života. Každý z rodičů má své ověřené taktiky, jak dítě umírnit, ale jde o to co to v každém jednotlivém dítěti vyvolá za emoce. Vzhledem k tomu, že v tomto období se

dítě chce přiblížit dospělému životu je mnohdy složité mu vysvětlit, že se jedná o jeho dobro. Děti mohou být ovlivněny rozházenými hormony jsou náladové, chtějí prosadit svůj názor a diskutovat. V opačném procesu jsou spíše uzavřeni a nechtějí se s rodiči bavit, možná lépe je ani nevidět. Neexistuje návod, jak projít vývojovým obdobím bez potíží, jaké tresty, zákazy a příkazy používat. Je to o správném odhadnutí a předpokládání reakce dítěte na tyto skutečnosti. Objevovaly se zde taktiky jako zakázání oblíbené činnosti, zakázání trávit volný čas s přáteli, odmítnutí přístupu k internetové síti, domácí vězení, dokonce i mírný fyzický trest. Fyzický trest je ovšem přirovnáván k nezvládnutí vypjaté situace dospělým. A opakované fyzické tresty pak ztrácí svou účinnost. Některé děti se po zadání trestu ještě více uzavrou a stagnují jakoukoli komunikaci, urazí se a nic s nimi „nehne“. Mnohem důležitější jsou ve výchově odměny například odměna ve formě pochvaly a uznání ty jsou mnohem cennější a hlubší, než odměny materiální ty jsou povrchové a na chvilkové potěšení.

Poslední výzkumná otázka se zabývá příčinami, které rodiče spatřují za nekázní svých dětí. Tyto příčiny přisuzují nudným vedením vyučovacích hodin učitelem a myslí si, že jsou jejich děti nedostatečně vnitřně motivovány k učení. Přisuzují to tradičnímu školskému systému, kde se řídí podle známkování a výkonu. Dalším důvodem nekázně dle rodičů je špatné vychování dětí, které je zapříčiněno tím, že rodiče nemají čas na své děti na to aby se jim mohli plnohodnotně věnovat. Nedostatečná výchova může být zapříčiněna rozvádějícím se manželstvím, jelikož jsou děti pod velkým tlakem, například když se rodiče svěřují o svých problémech právě svým dětem.

Dalším faktorem pro neuspokojivou výchovu dětí vliv médií, jelikož se dětem v dnešní době všude prezentuje všude násilí, všechno je dostupné nic není nedosažitelné. Děti si nebudují přirozené sociální citění, naopak citlivé chování dětí se utlumuje a zvyšují se projevy agresivního chování.

Sociální sítě jsou velkým vykřičníkem pro výchovu, protože ovlivňují dětské chování do značné míry. Děti mají mobilní telefony skoro neustále v ruce. Špatně si tvoří vztahy s vrstevníky a jsou uzavřeni reálnému světu, který na ně otevřený čeká. Rodiče ovšem hovoří o tom, že pokroku moderní doby se nedá zabránit, snaží se u svých dětí alespoň omezit čas strávený na sociálních sítích.

ZÁVĚR

Závěrečná práce s názvem „Příčiny nekázně mládeže v období nastupující puberty“ se zabývá otázkou, měnícího se vztahu mezi rodiči a dětmi v období dospívání a dále příčinami nekázně. Práce zjišťuje, jak se rodiče s tímto vývojovým obdobím vypořádávali, jaké taktiky volili pro umírnění nežádoucího chování jejich ratolestí v tomto bouřicím se období a jaké příčiny vidí rodiče za neukázněným chováním svých dětí.

Z výzkumné části vyplívá, že mění se vztahy v období puberty jsou specifické, dle povahových charakteristik dítěte, míře temperamentu, výchovným stylem rodičů. Vliv jejich zkušeností z dětství a mládí, jak je rodiče vychovávali, buď si tuto taktiku přejmuli nebo zvolili úplně jinou nebo převzali pouze nějaké prvky výchovy. Rodiče jsou kolikrát ve vypětí svých sil a neví si rady přijde jim, že na své děti vyzkoušeli už úplně všechno a nic nezabírá, možná je dobrou prevencí všimnout si projevů puberty včas ji podchytit a vytvořit si spolu dospívajícím určitou důvěru. Aby byl nabyt pocit jistoty a opory, dítě musí cítit, že někam patří a že ho má někdo rád. Vyslechnout, porozumět, vcítit se do pubertáka a vymyslet nějakou alternativu k najití souznění ve vztahu rodič x dítě. Je to velice těžká a dlouhá cesta, která má mnoho překážek, záleží tedy na elánu a motivaci rodičů a dětí.

Rodiče zavzpomínali i na své mládí a hodně jich odpovědělo, že by sami sebe nechtěli vychovávat. Že když si to vezmou zpětně jsou jejich děti andělé, oproti nim v dospívajícím věku. A z tohoto faktu také čerpají většinou právě tyto rodiče najdou pro toto problémové chování dětí pochopení a snaží se s nimi komunikovat, aby byl pozitivní kontakt s rodiči a aby se nenásilnou formou dozvěděli, jak se jejich dítě má, jaké má zájmy a koníčky zjistí, jaké sny a cíle dospívající má, jak na tomto procesu mohou zapracovat.

Tato problematika pro mě byla něčím novým a neprobádaným. Nemohu přidat své zkušenosti, jelikož vlastní potomky zatím nemám. Ale rozhodně v tomto výzkumu vidím téma, které se tímto krokem může promítat v různých diskuzích. Je to problematika, která je hodně probíraná, jak na vědecké úrovni, tak na té lidské, někde na kávě s přáteli. Občas i rodiče potřebují vypnout, aby byli spokojeni a mohli uvažovat ve vypjatých situacích racionálně bez zbytečných emocí. Zjistila jsem spoustu informací, které se tohoto tématu týkají, a je to pro mě jistě velkým přínosem. Ráda se dozvím, jak toto vývojové období probíhá a jaké mají názory a zkušenosti rodiče dětí v adolescenci. Zde mohou najít užitečné informace nastávající rodiče nebo rodiče, které mají děti, které se tomuto období teprve blíží.

POUŽITÉ ZDROJE

BENDL, Stanislav. *Jak předcházet nekázní*. 1. vyd. Praha: ISV. 2004, 208 s. ISBN 80 8664 14 3.

BENDL Stanislav. *Školní kázeň. Metody a strategie*. 1. Vydání. Praha: ISV nakladatelství, 2001. 267 s. ISBN 80-85866-80-3

BENDL, Stanislav. *Ukázněná třída aneb kázeňské minimum pro učitele*. 1. vyd. Praha: Triton 2005. ISBN 80-7254-624-4.

BENDL, Stanislav a Anna KUCHARSKÁ. *Kapitoly ze školní pedagogiky a školní psychologie: skripta pro studenty vykonávající pedagogickou praxi*. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2008. ISBN 978-80-7290-366-5.

ČÁP, J., MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál 2001.

FABER, Adele a Elaine MAZLISH. 2012. *Jak mluvit, aby nás teenageři poslouchali, jak naslouchat, aby nám teenageři důvěřovali*. 2. vyd. Překlad Eva Vrůblová. Ilustrace Kimberly Ann Coe. V Brně: CPress, 166 s. ISBN 978-80- 264-0092-9.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0219-6.

KOPŘIVA, Pavel et. al., 2008. *Respektovat a být respektován*. 3. vydání. Kroměříž: Spirála. ISBN 978-80-904030-0-0.

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1284-9.

MARTÍNEK, Z., 2009. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2310-5.

MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1362-4

MKN-10: Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů [online]. 2021 [cit. 2021-18-04]. Dostupné z: <https://mkn10.uzis.cz/prohlizec/F90-F98>

MORRISH, R. G. *12 klíčů k důsledné výchově*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. 135 s. ISBN 80-7178-786-8

MÜLLER, Oldřich. *Dítě se speciálními vzdělávacími potřebami v běžné škole*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. ISBN 80-244-0231-9.

PRŮCHA, J. a kol. *Pedagogický slovník*. 6. vyd. Praha: Portál, 2009. 400 s. ISBN 978-80-73-67-647-6.

SKOŘEPA, Miloslav. *Puberta*. 3. přeprac. a rozš. vyd. V Praze: Dědictví Komenského, 1940, 743 s. ; 24 cm.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychologie problémového dítěte školního věku*. V Praze: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-488-8.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. vyd. Praha: 2004. ISBN 80-7178-802-3.

VANIČKOVA, E. *Tělesné tresty dětí*. 1.vyd. Praha: Grada Publishing, 2004. 116 s. ISBN 80-247-0814-0.

VOJTOVÁ, Věra, *Úvod do etopedie: texty k distančnímu vzdělávání*. 1. vyd. Brno: 2008. ISBN 978-80-7315-166-9.

WALKER, H. M., SEVERSON, H. H. *Developmental prevention of At-risk Outcomes for Vulnerble Antisocial Children and Youth*. In LANE, L.K., GRESHAM, F. M., O'SHAUGNESSY, T.E. *Children with or Risk for Emotional and Behavioral Disorders*. Boston: 2002. ISBN 0-205-32182-8.

Přílohy

Příloha č. 1: Otázky k rozhovorům

Kdy podle Vás, Vaše dítě začalo poprvé projevovat známky puberty?

Jak jste se s projevy puberty v dospívání Vašeho dítěte vypořádávali?

Stanovovali jste nějaká pravidla?

Nechali jste Vaše dospívající děti, aby s Vámi diskutovali?

Udělaliby se teď s odstupem času něco jinak?

Co vnímáte, jako největší problém v tomto vývojovém období?

Uplatňovali jste tresty a zákazy? Pokud ano, vedlo to k nápravě?

Bylo těžké najít stejnou řeč?

Stalo se, že jste někdy byli bezmocní a nevěděli si rady?

S kým jste se například poradili, když už jste nevěděli, jak dál?

Myslíte si, že na vině je dnešní doba, která v sobě nese mnohdy až přehnanou touhu po moderních informačních technologiích, které jsou pro děti středem zájmu?